

EL TESTIMONIATGE DEL DARRER MONJO DE TIBHIRINE

Amb 88 anys, el germà Jean-Pierre, únic supervivent de Tibhirine pensa cada dia en els seus germans, refusa la nostàlgia i escull l'esperança. Escapat de la matança de 1996, no havia fet mai cap declaració des de la mort dels monjos de Tibhirine. Jean Marie Guénois, de Le Figaro Magazine, va aconseguir una entrevista en exclusiva amb el germà Jean-Pierre en un monestir a Midelt, al Marroc, el 4 de febrer de 2011. Parla sobre els seus germans desapareguts, sobre els tràgics esdeveniments que van viure, sobre la pel·lícula de Xavier Beauvois, Des hommes et des dieux. Però també sobre la seva fe i la seva esperança. Una entrevista lluminosa.

- *Us ha agradat la pel·lícula Des hommes et des dieux?*

- M'ha impressionat molt profundament. M'he emocionat en tornar a veure les coses que vam viure junts. Però sobretot he experimentat una mena de plenitud, cap tristesa. He trobat molt bella la pel·lícula perquè el seu missatge és del tot vertader, ni que la realització no sigui del tot exacta en relació amb el que va passar. Això no té importància. L'essencial, és el missatge. Aquesta pel·lícula és com una icona. Una icona diu molt més que allò que mostra a la vista... És com un cant gregorià. Quan ha estat compost amb encert, l'autor hi ha dipositat un missatge, i qui el canta hi troba encara més, perquè l'Esperit treballa en ell. En aquest sentit, aquesta pel·lícula és com una icona. És un encert de debò, una obra d'art.

- *No teniu cap crítica a formular-li?*

- He sentit algunes crítiques sobre el paper del prior, Christian de Chergé. Alguns el troben una mica desdibuixat, però jo el trobo molt bé. Altres el troben massa auster, ja que no se'l veu somriure mai. Però això quadra bé amb el personatge que convé a la situació greu que vam travessar. En el seu paper, admiro la seva manera d'escoltar els germans, sobretot en els moments difícils. No vol imposar res. Està a l'escolta. Se'l nota ple de respecte envers els germans. S'hi descobreix bé el pastor i la seva preocupació per obrir-se a Déu i per tenir la reacció que convingui davant dels germans. En tot el film, es veu bé aquesta obertura cap a Déu, com l'interroga, com es deixa influir per Ell. És ben monàstic!

- *Hi ha alguna cosa que hi falti, en relació amb la història real?*

- No ho he sentit pas així.

- *Com a monjo, de quina manera heu viscut l'èxit del film?*

- Em sento satisfet i meravellat de veure un èxit tan gran, però no hi tinc res a veure! El fet de ser conegut públicament m'incomoda una mica... Un monjo està fet per viure amagat.

- *Per què us oposàveu, al principi, al rodatge del film?*

- No volíem acceptar el film i el seu rodatge al Marroc, pel perill de caure en sospita de fer proselitisme. En aquells moments, alguns de nosaltres no rebien el seu permís d'estada en el país des de feia molt de temps. Havíem de ser molt prudents, però ens vam confiar a la voluntat del Senyor. No se'ns va consultar. L'equip coneixia la nostra oposició i les raons de la nostra prudència. Van ser molt respectuosos.

- *Quan va ser la vostra arribada a Tibhirine?*

- No oblidaré mai aquell 19 de setembre de 1964. Quan arribàvem en un 2 cavalls prop del monestir, sempre veuré aquell nen, assegut en un ase, que va venir a trobar-nos per donar-nos la benvinguda. Em sentia molt feliç. Des de la meua petita cel·la, jo veia la tanca, l'hort i el poblet al fons. Llavors vaig pensar: aquest és el paisatge que veuré mentre visqui. Perquè dins del meu cor, era una opció per a tota la vida. Sense marxa enrere. Hi vaig viure trenta-dos anys, de 1964 fins als fets de 1996.

- *Com era la vida allà?*

- Els començaments van ser difícils. La comunitat no tenia prou estabilitat i aquell període va ser molt dur de viure. Mentrestant, la nova Algèria s'anava fent. Les relacions amb la gent dels voltants no es podia donar per suposada, ja que hi havia reflexos de rebuig cap als francesos. Notàvem una distància en ocasió de les festes, cristianes o musulmanes. No teníem res en comú els uns amb els altres. Vam lluitar, doncs, contra això i vam intentar domesticar-nos mútuament. El dispensari, portat pel germà Luc, va ajudar-hi molt. Rebia fins a 80 persones cada dia! Després, Christian de Chergé va ser elegit prior, el 1984. Necessitàvem algú com ell que parlés àrab i que coneixia bé la cultura musulmana. A partir d'aquell moment, vam convertir-nos en una veritable comunitat, més estable. Els qui s'hi comprometien, ho feien de debò. Érem pràcticament independents. Això va resultar un avantatge, perquè ens va permetre prendre moltes iniciatives en la relació islamo-cristiana.

- *Quin paper va jugar-hi Christian de Chergé?*

- Amb ell hi va haver una evolució cap a la islamologia. Personalment, ell havia estudiat molt l'Alcorà. A primera hora, feia la seva *lectio divina*, amb una Bíblia en àrab. A vegades meditava amb l'Alcorà. Intentava fer-nos evolucionar. Nosaltres ja teníem relació amb l'islam, però no a un nivell intel·lectual. Ell coneixia molt bé el medi musulmà i l'espiritualitat sufi. Alguns monjos creien que la comunitat havia de mantenir més equilibri i no estar tan sols orientada per l'islam. Això va provocar algunes friccions. Aquestes tensions van poder ser superades gràcies a la creació d'un grup d'intercanvi i de col·laboració amb musulmans sufis, que vam anomenar el *ribât*. Vam comprendre que la discussió sobre els dogmes dividia, i es feia impossible. Parlàvem, doncs, del camí que ens porta cap a Déu. Pregàvem en silenci, cadascú segons la seva manera de pregar. Aquestes trobades que es feien cada dos anys es van interrompre en 1993, quan començaven a resultar perilloses. Però aquell coneixement mutu havia fet de nosaltres germans de debò, en profunditat.

- *En què us va marcar, el pare Christian de Chergé?*

- El que em sorprenia en ell era la seva passió interior per descobrir l'ànima musulmana i per viure aquesta comunió amb ells i amb Déu, tot restant monjo i cristià de debò.

- *De quin dels germans us sentíeu més proper?*

- Del germà Luc! Ens sentíem tots dos molt propers. Ell no era sacerdot, era germà. Et podies confiar a ell. Era ple de saviesa. En una comunitat petita on no hi ha gaires sacerdots, no resulta fàcil de trobar un director espiritual. Si tenies un problema o una dificultat de relació amb un germà, anaves d'entrada a veure el germà Luc, sabent molt bé com et contestaria. Era un model... En la reunió capitular, fins i tot en els moments de tensió i de por, sempre trobava la paraula per provocar el riure. Era preciós per a la vida comuna. Tot i que, com a metge, gaudia d'un règim especial, ja que es passava el dia al dispensari, encara feia de cuiner! Començava la seva jornada a la 1 de la matinada per poder estar a punt a les 7 al dispensari. Patia molt d'asma i no arribava a dormir. Dormia assegut! També em sentia molt proper al germà Amédée, l'altre que es va escapar (com jo), i que va morir ja aquí, a Midelt.

- *Pregueu amb els vostres germans assassinats?*

- Procuo dedicar-hi un temps, cada matí. No els oblidó pas. Ells continuen presents. Tots. Procurem progressar. Des d'aquest punt de vista, la pel·lícula m'estimula en la nostra vocació.

- *Els vostres germans us parlen en la pregària?*

- No, encara no... Tinc la certesa que ells estan prop del Senyor. L'he tinguda des del primer moment per raó del seu martiri. Això produeix alegria, no tristesa. És el que he experimentat en veure la pel·lícula, gens de nostàlgia! (*riu*). Mentrestant esperem que el Senyor ens enviï altres monjos que ho vulguin viure.

- *No experimenteu mai nostàlgia per la vida de Tibhirine?*

- Una mica, sí... Hi vam viure junts coses molt belles. Aquella vida en comú per representar el Senyor i l'Església era una vocació preciosa. Pot arribar lluny. Crist és més gran que l'Església. Els sufis usaven una imatge per parlar de la nostra relació amb els musulmans: una escala de tisora. Plantada a terra, la seva part alta toca el cel. Nosaltres pugem per una banda i ells pugem per l'altra, cadascú segons el seu camí. Com més ens acostem a Déu, més a prop som els uns dels altres. I al revés, com més a prop estem els uns dels altres, més a prop estem de Déu. Tota la teologia queda resumida en això!

- *I, malgrat tot, la mort tenia una cita...*

- El que nosaltres vam viure, junts i des del principi, fou una acció de gràcies. Ens havíem preparat junts. Per fidelitat a la nostra vocació, havíem elegit quedar-nos, ben conscients del que podia passar. Si el Senyor ens envia, no hem pas de fer-nos enrere encara que, al nostre voltant, els violents busquin fer-nos abandonar, i fins i tot les autoritats. Però nosaltres tenim el nostre Senyor i ens hem compromès en relació a Ell. En segon lloc teníem també la voluntat de ser fidels a la gent del nostre voltant per no abandonar-los. Ells estaven tan amenaçats com nosaltres. Estaven atrapats entre dos focs, entre l'exèrcit i els terroristes. La decisió de no anar-nos-en ja havia estat presa el 1993. I, en el cas que ens dispersessin per força, havíem quedat de retrobar-nos a Fès, al Marroc, per tornar a començar establint-nos en un altre país musulmà.

- *Com viviu el que ha passat: com un fracàs o com un acompliment?*

- Després del rapte, el pare Amédée i jo ens vam veure obligats a baixar a Alger amb la policia. Pregàvem pels nostres germans. Perquè Déu els donés la força i la gràcia d'anar fins al final. Esperàvem una intervenció de França o una intervenció eclesiàstica que obtingués el seu alliberament. Vam saber la seva mort el 21 de maig de 1996. Érem a punt de començar la pregària de vespres. De sobte, un germà jove arriba a la capella i es deixa

caure davant de tothom de panxa a terra, cridant la seva desesperació: «Els germans han estat assassinats!» Al vespre, mentre rentàvem plats junts, li vaig dir: «Ho hem de viure com una cosa molt bella, molt gran. Ens n'hem de fer dignes. I l'eucaristia que celebrarem per ells no serà pas de color negre. Serà de color vermell». Des del primer moment els hem vist, en efecte, com uns màrtirs. El martiri era l'acompliment de tot el que havíem preparat des de feia tant de temps, en la nostra vida. D'aquells anys que havíem viscut junts enmig del perill. Estàvem preparats, tots. Això, però, no excloïa la por.

- *Quan va començar, la por?*

- A partir de 1993, quan ens van visitar els del GIA, el vespre de Nadal. La comunitat va créixer molt llavors en unió i en profunditat. A partir d'aquell moment, el perill era present pertot arreu, en cada instant, nit i dia. Això ens va sacsejar molt. En aquells moments vam passar per un abisme de debò.

- *Què va passar exactament?*

- Pel Nadal de 1993, al vespre, ells van saltar la tanca. Érem a la sagristia amb Célestin, que preparava les fitxes de cants per a la missa de Nadal. Uns homes armats fins a les dents ens van rodejar. Uns europeus croates acabaven de ser assassinats, i vam creure que ara ens tocaria a nosaltres. Ells ens van tranquil·litzar. Com que érem religiosos, no ens farien res. Llavors van començar a maleir el govern. Després el cap va dir: «Vull veure el pare de la casa.» Vam anar a buscar Christian, que els va dir tot seguit: «No, aquí no es pot entrar amb armes. Si hi voleu entrar, deixeu les vostres armes fora. Ningú no ha entrat mai aquí armat. Aquesta és una casa de pau!». Ells, després de discutir-s'ho, van demanar tres coses: que el metge pogués anar a curar els ferits a la muntanya, uns medicaments, i diners. Amb tacte, Christian els va contestar que no a les tres peticions. Pel que fa als ferits, podien venir, com tothom, al dispensari. Després els va explicar en àrab que estàvem preparant «la festa del naixement del príncep de la pau». Ells no ho sabien i es van excusar, però van afegir: «Tornarem.» Van quedar que usarien una consigna: demanarien per «monsieur Christian». Aquella nit, la missa de mitjanit va tenir un gust especial. L'endemà, en la reunió capitular, vam començar les discussions sobre el futur.

- *I quina decisió vau prendre?*

- Que si demanaven diners, els en donàriem una mica per evitar la violència, però ens plantejàvem anar-nos-en perquè no volíem col·laborar amb ells. Després, el bisbe d'Alger va venir a dir-nos que si decidíem anar-nos-en, seria millor que no ho féssim tots

alhora per no espantar l'Església d'Algèria. Vam decidir que d'entrada se n'anirien dos: Célestin, que havia quedat molt traumatitzat per aquell Nadal i que havia patit sis *bypassos* cardíacs, i el germà Paul, que necessitava repòs.

- *Hi havia unanimitat entre vosaltres?*

- Hi hagué una altra reunió capitular, després d'aquell Nadal. Uns pensaven que ens havíem de quedar, altres que era millor anar-se'n. Tenint present que en aquell moment, per seguretat, ens vam veure obligats a tancar el monestir des del vespre fins al matí. Vam avisar també a les persones que hi venien a fer recessos que no tornessin a venir. Quedàvem aïllats. Això va canviar l'economia del monestir i va caldre trobar altres mitjans de vida.

- *Hi va haver, doncs, poques divergències?*

- Hi va haver una evolució. El pare Armand Veilleux, que havia vingut a predicar-nos un dels darrers recessos, ens havia dit que estàvem arribant «al cim» de la nostra vida comuna. En efecte, havíem arribat per unanimitat a la decisió de quedar-nos. Les relacions fraternes s'havien reforçat encara més. En reunió capitular, no podíem prendre amb lleugeresa decisions tan greus. En relació amb el GIA, a anar-nos-en o no, a la nostra manera de comportar-nos si érem segrestats o dispersats... Estàvem doncs tots decidits a quedar-nos, però la por del que podia passar era present, més o menys, en uns i altres. Amb tot, calia continuar vivint. Hi havia atemptats a dreta i a esquerra. Gent propera al monestir havia estat detinguda o amenaçada. Així era el clima en què vivíem.

- *Gens de serenitat, ni un cop presa la decisió de quedar-vos?*

- No, cap. Al vespre, quan cantàvem les completes, hi havia com una llosa de perill, com de plom, que planava damunt el monestir. De nit, podia passar no sabíem què. Pensàvem: què passarà aquesta nit? No ens plantejàvem que ens poguessin matar, però sabíem que això podia passar en qualsevol moment. Teníem la sort de ser una comunitat. I la vida continuava, un feia la cuina, l'altre l'hort, un altre s'encarregava de l'administració. Això ajudava a oblidar, però al vespre, a la nit, ens tornàvem a preguntar què podia passar. No ens ho dèiem, però cadascú hi pensava.

- *I què va passar, el vespre del segrest?*

- El vespre del segrest jo era a la porteria. Em vaig despertar cap a la 1 de la matinada, pels sorolls de veus davant de la porta d'entrada. Però ells eren ja dins, a l'hort. Segurament volien veure el metge. Jo esperava que truquessin a la porta per presentar-me. Vaig guaitar per la finestra per veure què passava. En vaig veure un que anava directament cap a la cel·la del germà Luc. Això no em va semblar normal, ja que quan algú volia veure el metge, trucaven a la porta i el porter acudia. Llavors vaig sentir algú que preguntava: «Qui és el cap?». I vaig reconèixer Christian que ho deia. Vaig pensar: «Els ha sentit abans que jo, els ha obert i és a punt de donar-los el que volen». Al cap d'un quart d'hora, vaig sentir la porta que dona al carrer que es tancava i vaig pensar que ja se n'havien anat. Una mica més tard, el pare Amédée va trucar a la meua porta i em va dir: «S'han endut els germans!». Vaig entendre que devien haver sortit pel darrere, si no, els hauria sentit.

- *Què vau sentir llavors?*

- La qüestió que em vaig plantejar immediatament era saber: si els hagués sentit i vist sortir, què hauria fet jo? M'hauria quedat on era o hauria corregut per anar amb ells?

- *I la vostra resposta?*

- Encara no la sé. Si m'hagués passat això, no hauria estat gens fàcil, però tinc el sentiment que hauria corregut al seu darrere. Amédée em va dir de seguida: «Segur que no els mataran, perquè si ho haguessin volgut fer, ja ho haurien fet de seguida». Efectivament, era molt difícil de circular per la muntanya de nit, ja que hi havia un emplaçament militar no gaire lluny, sobre el turó. A més, el germà Luc tenia 82 anys i un altre feia poc que havia sortit de l'hospital, amb els sis *bypassos*. Caminar amb persones com aquestes no és gens fàcil. Vam imaginar que els volien per obtenir alguna cosa. Mentrestant, ens sentíem tot sols, privats dels nostres germans. La comunitat havia estat destruïda. Esperàvem naturalment que serien alliberats aviat, ja que si ells no tornaven, s'hauria acabat la vida en el monestir.

- *Per què els raptors no van procedir com ho feien sempre?*

- Quan venien, saltaven la tàpia. Després, des de dins, obrien la porta que donava al carrer. Només hi havia una simple balda. No tancàvem mai amb clau aquella porta. Volíem que les nostres relacions es basessin sempre en la confiança mútua.

- *Els raptors, eren gent del GIA o no?*

- El guardià del monestir em va explicar que primer havien anat on vivia ell i li havien dit que volien veure el metge, amb el pretext que tenien dos ferits greus. Ell els va contestar que els monjos li havien prohibit de fer el seu servei de guardià del monestir durant la nit. Cosa que era certa, l'hi havíem prohibit per evitar-li complicacions a la seva família o a ell en cas de desgràcia, si hi havia una agressió... Ells havien insistit. Llavors, el guardià va sortir de casa seva pel pati interior per anar al monestir. Allà, es va trobar amb un grup que ja era dins el pati. Conduït davant la porta que donava a la porteria, es trobà enmig d'un altre grup que ja havia agafat el pare Christian. Aquest digué llavors la pregunta: «Qui és el cap?». Un dels raptors respongué senyalant el qui anava al davant: «El cap és ell, cal obeir-lo.» Després, un d'ells, dirigint-se al guardià, va preguntar: «Són set, oi?». El guardià li va contestar: «És com tu dius.» Però, nosaltres érem nou... Aquesta degué ser, doncs, la raó per la qual no ens van segrestar, ni al pare Amédée ni a mi; perquè tan bon punt en tingueren set, van abandonar el lloc sense registrar la casa.

- Però, què en penseu: qui els va segrestar? El GIA o l'exèrcit?

- No sabem més que allò que va passar al monestir. Evidentment, ens plantegem preguntes com tothom. La investigació judicial continua encara. Pel que fa a la possibilitat que fossin del GIA, el guardià em va explicar que quan ja se n'anaven va sentir com un deia a un altre: «Vés a buscar un cordill, ara veurà, aquest, què és el GIA», perquè ells volien estrangular-lo, però ell va aconseguir fer-se fonedís.

- Tants anys després, no veieu més clars els motius del seu segrest?

- No es veuen clars. En un dels seus comunicats per la ràdio Medi 1, el GIA va donar una raó de la seva execució: «La gent s'evangelitzen en contacte amb ells, ja que els monjos tenien relació amb la gent i sortien del seu monestir, cosa que uns monjos no haurien de fer. Mereixen la mort. Tenim el dret d'executar-los». Aquesta és, doncs, una de les raons, donada pels mateixos islamistes. Després van ser donats altres motius, que són més aviat hipòtesis, mentre esperem el veredict del jutge d'instrucció, que continua la investigació sobre les circumstàncies del seu repte i del seu assassinat.

- Com viviu aquest enigma?

- Prou que m'agradaria saber qui els va matar i on estan enterrats els cossos. M'agradaria saber-ho, i prou, això no m'inquieta. Això no canvia res en la mort dels germans. Ells van ser morts per les mateixes raons que els van decidir a quedar-se. Per això són màrtirs. Han donat les seves vides. Estaven preparats per donar la seva vida per això.

- *Es pot esperar, el martiri?*

- Alguns ho han fet, però la nostra actitud no era aquesta. No ho desitjàvem, no ens havíem quedat allà per això. Però calia estar-hi preparat. Érem en mans de Déu. I precisament per això, vivint en aquesta actitud, els meus germans van morir. He de reconèixer i dir que no vam quedar gaire sorpresos. Naturalment que una cosa així marca, fa patir, entristeix... Però sabíem «el perquè», tots hi estàvem preparats! La vida no és més que un pas, s'acaba d'una manera o d'una altra. Després, ens retrobem amb el Senyor.

- *El film de Xavier Beauvois, inspirat en el seu sacrifici, pot ser un ferment de reconciliació entre cristians i musulmans?*

- Sens dubte! L'exemple dels germans, en la seva relació amb la gent, amb els musulmans, mostra que podem arribar a ser germans de debò, en la comunió, junts, en profunditat i no tan sols en la superfície. En profunditat, davant Déu. Alguns ho han viscut. No és pas una cosa rara. Quan els cristians veuen això, descobreixen que els musulmans són gent com els altres. Alguns són excel·lents: els valors d'acollida, d'amabilitat, de servei, es veuen. També els valors d'unió amb Déu, de pregària quotidiana. Tenen una relació amb Déu que resulta sovint molt sorprenent i que és un veritable exemple per a nosaltres, els cristians. Un amic de Christian, que va donar la seva vida per ell, li deia: els cristians no saben pregar... Són molt caritatius, fan molts serveis, però no els veus pregar mai! Molts cristians podrien fer cas d'això.

- *No heu sentit mai odi durant aquell drama o després?*

- És curiós, però no experimento mai aquest tipus de sentiment.

- *I de tristesa?*

- Tampoc.

- *Com interpreteu l'enduriment actual d'alguns musulmans contra els cristians, del qual els atemptats recents en són un signe?*

- Això ve dels extremistes. Els veritables musulmans diuen que ells no són així. Els fa vergonya el que va passar als nostres germans. Això no és la «religió». Per altra banda,

encara no ens coneixem prou. Ens mirem a través dels violents i això crea una tendència a tancar-se dins el propi grup i a tenir por dels contactes. La solució és cultivar l'amistat, fins i tot quan hi ha la possibilitat que t'enganyin.

- *Que t'enganyin?*

- Sí, com diuen alguns, no rebem el mateix tracte, gens o molt poc: permetem als musulmans que construeixin mesquites en els nostres països, però ells no ens deixen construir esglésies en els seus!

- *De debò? De fet, se sol acusar els cristians d'ingenus en el seu tracte amb l'islam...*

- La qüestió no és aquesta. Per la fe, correm el risc! Així ho diu l'evangeli: «Estimeu com jo us he estimat». Quan es fa això, sovint ets un perdedor, ho hem de tenir clar. Però a vegades això fa reaccionar. Llavors, la reciprocitat es fa present i un reconeixement mutu pot anar molt lluny.

- *Quina és la vostra esperança per al 2011?*

- Hem d'esperar que l'amor sigui sempre el més fort. Que l'amor de Déu tindrà la darrera paraula. Fonamentada en Déu, l'esperança s'ha de mantenir. I no és a les nostres mans resoldre això. L'esperança invencible, com deia Christian de Chergé. No ha de ser mai vençuda, sempre ha de quedar oberta, fonamentada sobre Déu, sobre la seva gràcia. Fins quan mors per una agressió. Com deia ell, l'esperança ha de romandre sempre oberta...